

mindkét helyen egyformán tart. Egyetlen biztos pont itt is, ott is a parasztság, amely a Balkánon úgy agazdasági, mint a politikai törekvéseknek az alanya. Jóllehet, hogy a szerbiai nacionalista frontot katonák, tisztek irányítják és a boszniai internacionalista szervezkedéseket intellektuelek, a tisztulás mégis csak a parasztságnak

hozhatja meg a békésebb holnapot. A legádázabb ellenségeskedés és harc közepette is ez az egyetlen pont, amelyben mind a négy front egymásratalál. És közülök az új balkáni parasztállam valószínűs formáját az alkotja meg, aki ma legközelebb áll a parasztsághoz.

LÉVAY ENDRE

U J K Ö N Y V E K

Eckhardt Sándor: Az ismeretlen Balassi Bálint. Budapest, 1943. A Magyar Szemle Társaság kiadása. (313 l.)

Csak nem régen jelent meg Eckhardt Sándor kitűnő, új szempontokat felvető tudományos és mégis élvezetes tanulmánya Balassi Bálintról a Magyar Írók sorozatában, és máris egy újabb tiszteletet keltő Balassi-tanulmánnyal lepte meg, vagy inkább ajándékozta meg a magyar kritikai irodalmat. Különös, hogy Balassi Bálint, ez a messihs századok legendás katona-költője, a késő magyar renaissance hányatott életű, roppant végletek között vívódó alakja, aki immáron csaknem egy évszázada a magyar irodalomtörténet egyik legnagyobb problémája, egyéniségével és költészetével még mindig újabb meglepetéseket szolgáltat a magyar irodalomnak. És ezúttal Balassi Bálint életének még ismeretlen adatait biztosan rejtegető mult mesteri kézre akadt, melynek áldozatos, roppant, de biztos és céltudatos munkája nyomán egy újabb Balassi Bálint lép elénk a Tinódi Lantos Sebestyének és a Balassi Menyhértek lőporfüstös, ádázko-

dó korából. Amikor e művet lapozgatjuk, lehetetlen csak az objektív kritika álláspontján maradni és az új adatok tömkelegének, „sűrűjének“ mesteri rendezése láttán az elragadtatás hangján nem szólani. Dehát mi is az az új, mit e mű jelent és ki az az „ismeretlen Balassi Bálint?“ A magyar irodalomtörténetnek Balassi életrajzi vonatkozásában egyik legérdekesebb kérdése volt, hogy a Julia, illetve Coelia-daloknak csakugyan Losonczy Anna volt-e az ihletőjük? Mi köze van az egyedülálló szerelmi lírának a virágénekekhez? S ha nyugateurópai vonatkozásai vannak, mi módon jutott ezekhez Balassi? Eckhardt Sándor egy régebbi tanulmányában (Balassi Bálint irodalmi mintái Bp. 1913.) kimutatja Balassi szerelmi lírájában jelentkező nyugateurópai hatást, Schulek Tibor a költő nürnbergi 1565-iki tartózkodására, valamint humanista műveltségének főforrására mutat rá a Volaterranus-kötetben, Dézsi Lajos Balassi-életrajza, Zákonvi Mihály, Alszeghy Zsolt, Waldapfel József, Takáts Sándor, Zsolnai Béla tanulmányai szolgáltatnak újabb és újabb adatokat,

valamint szint a költő életéhez és költészetéhez, végre aztán megjelenik Eckhardt Sándornak már előbb említett Balassi tanulmánya, mely a tudós éles szemével és a kitünő esztéta szerető gondosságával és hozzáértésével megszűri és rendezi az eddigi eredményeket, sőt újakat is nyújt, választ adva a fentebbi kérdésekre, az *Ismeretlen Balassiban* pedig véglegesen megoldja a Coelia-titkot, fényt derít Balassi eddigi homályos életrajzi adataira. A szerző e művében az olvasó „Balassi Bálintnak nem teljes és minden részletre kiterjedő életrajzát kapja, hanem egyes egyedül annak az anyagnak közlését és történeti összefüggésben való összeállítását, ami eddig ismeretlen volt“. És ennek az ismeretlen anyagnak bősége szemkápráztatóan gazdag.

Nincs többé kétség Balassi Bálint születési évszáma felől. A Balassa András bibliájába való bejegyzést a szerző a Nemzeti Múzeum levéltárában talált Balassi János önvédelmi írásával is megerősíti, melyben fiát 16 évesnek mondja. Így nem fogadtató el a gyulai katonái őrségjegyzéknek 1562-ből és 1564-ből való adata, mely szerint Bálint a hadakozást Gyula várában kezdte volna, mert hiszen Balassi „az első összeírás idején még nyolc éves sem volt.“ De a szerző megcáfolja azt is, hogy Balassi Bálintnak két bátyja lett volna, ugyanis az életrajzírók a Szklabonyai Balassákat vélték gyarmati Balassa János fiainak. Balassi Bálint jellemére új fényt derít egyik jobbágya védelmében Ernő főherceghez írt levele, melyet az igazi humanizmus szellője leng át. A szerző megállapítja a költő „eszményképeinek“ kilétét is. Losonczy Annának, az egri Muzsának jellemét is újabb

adatokkal világítja meg. Balassa tragikus házasságának történetét a levelek és vallomások adatainak tükrében mostmár egész tisztán látjuk. A szerző megoldja a Zsófia-rejtélyt is. De az új adatok tömegében kétségtelen a legérdekesebb a Coelia-dalok eddig ismeretlen műzsájának megállapítása, ki Wesselényi Ferencné, Szarkándy Anna volt.

A szerző kimutatja a költő édesapjának, a nagystílű, európai látókörű férfiúnak olasz kapcsolatait is, így aztán teljesen megvilágosodik előttünk hogyan lehetett a fiú az olasz kultúra részese. „A vér és arany drámájában...“ a költő „korának tanúi szólaltak meg ebben a könyvben saját szavukkal; olyanok, akiket eddig alig ismertünk: apja, hugai, katonatársai, ellenségei és a szép asszonyok, akiket eddig csak a költő egyoldalú monologjaiból ismerhattünk.“ A végletek költője és a végletek kora megrázó egységben áll előttünk; amilyen a kor, olyan a gyermeke: nagyszerű és leverő, önfeláldozó és önző a végletekig. A kultúra és az ösztönök küzdelmének pompás rajza ez a mű. A franciásan világos és egyszerű stíusból élesen rajzolódik elénk egy-egy arckép, mely mögött a civődő, önerejét emésztő magyarság tragikus sorsa sötétlik.

MADÁCSY LÁSZLÓ

Varjas Béla: XVI. századi magyar orvosi könyv. Kolozsvár, 1941 Sárkány nyomda nyomása. Betűhű kiadás. XXIV és 656 oldal. Bevezetés Varjas Bélától. Erdélyi Tudományos Intézet kiadása.

A marosvásárhelyi Teleki tékában őrzött kódex ismeretlen magyar szerző, orvos vagy tanult sebéss munkája, Varjas nyomozása